

כלכלה (הגדרה) - מדע העוסק בלימוד התהליך בו נקבעת הקצאת גורמי הייצור בין המוצרים השונים וכיצד מתחלקים המוצרים בין מרכיבי החברה לצריכה בהווה או לצריכה עתידית. מדע הכלכלה בוחן האם הייצור נעשה בצורה יעילה:

1. האם מתקיימת תעסוקה מלאה?
2. האם מתקיימת הקצאה יעילה של גורמי ייצור?

ישנם 2 סוגים של מוצרים:

1. מוצר חופשי- (עולם הולך ונעלם) מוצר שנמצא בכמות בלתי מוגבלת ואין צורך לוותר על מוצר אחר על מנת להשיגו (כגון מים בונצואלה).
2. מוצר כלכלי- מוצר שעל מנת לייצרו יש לוותר על מוצרים אחרים.

כלכלה = מדע.

ההבדל העיקרי בין כלכלה למדע אחר הוא שכלכלה עוסקת במדע אנושי.

- כאשר חוזרים על ניסוי בפיזיקה ← התוצאות יהיו שוות.
- כאשר חוזרים על ניסוי בכלכלה ← התוצאות עלולות להיות שונות כיוון שלא ניתן לנטרל את כל הפרמטרים. מכאן שתוצאות בכלכלה הן סטטיסטיות ולא קבועות. ככל שקבוצת הדגימה גדולות יותר התוצאות שואפות להיות שוות.

בעיה נוספת שנוצרת בכלכלה היא ערבוב של דעות ועובדות.

בכלכלה יש 2 סוגי משפטים:

1. משפט פוזיטיבי (עובדתי)- עוסק בעובדות.
2. משפט נורמטיבי (ערכי)- עוסק בדעות.

טיעון פוזיטיבי-עובדתי	טיעון נורמטיבי-ערכי
מהי חלוקת ההכנסות בשנה נתונה	יש לחלק את ההכנסות באופן שיוויוני
כיצד משפיע על המשק מס הכנסה המוטל על הכנסות מעבודה	לא צודק להטיל מס על הכנסות מעבודה
כיצד ישתנו מחירי המוצרים במשק אם יותר ייבוא של חומרי גלם ומוצרים	אין להרשות ייבוא של מוצרים במשק

הבעיות הכלכליות

על מנת להמחיש מספר בעיות כלליות ניצור לנו מודל משק משלנו בעל הנחות יסוד.

ההנחה: ישנם 100 איש על אי-בודד ללא קשר עם העולם החיצון. כל אחד יכול לגדל חיטה בלבד (הנחה בסיסית: כושר הייצור שלהם בחיטה זהה).

החלטות כלכליות שיש לקבל:

1. כמה פנאי לצרוך ← כמה שעות לעבוד. זאת מאחר ומספר השעות ביממה נתון (יש מחסור בשעות יש רק 24 שעות ביממה).
2. איך לחלוק את היבול בין צריכה (רמת חיים גבוהה) לבין צבירה לשנים הבאות. חיטה שתישאר לשנים הבאות יכולה לשמש למאכל או לזריעה (למטרת גידול בייצור).

הצורך בקבלת ההחלטות נובע ממחסור.

הנחה מס. 2:

- א. כל אחד החליט לעבוד 8 שעות ולכן כל אחד מייצר 10 ק"ג חיטה בשבוע ← מכאן במשק מייצרים 1000 ק"ג חיטה בשבוע.
- ב. כל אחד מחליט איך לחלק את 10 הק"ג שלו בין: רמת חיים גבוהה- צריכה. רמת חיים בעתיד- השקעה.

סיבך המודל מס. 1:

ידוע לנו שעתיד להגיע שיטפון לעמק שיהרוס יבול של שבוע ← 1000 ק"ג חיטה. אם 3 אנשים יבנו במשך שבוע סכר ימנע השיטפון ← מכאן **שעלות** בניית הסכר היא 30 ק"ג חיטה (כמות החיטה שלא ייצרו הבנאים של הסכר בשבוע). **התועלת** מהסכר שווה ל-970 ק"ג (כמות החיטה שתנצל מבניית הסכר).

כאשר התועלת עולה על העלות המהלך כדאי!

מי ישא בעלות? ← מי יוותר על 30 ק"ג חיטה?

- א. בוני הסכר הם הנפגעים ויפסידו כל אחד 30 ק"ג ושאר המשק לא יפסיד.
- ב. "הטלת מיסים"- לוקחים את כל העלות (30 ק"ג) ומחלקים אותה בין 100 איש. כך כל אדם במשק מפסיד 300 גר' ולא הבונים מפסידים הכל.

סכר הוא מוצר ציבורי ולכן אם נוסיף עוד אנשים למשק העלות לא תגדל ו"נטל המס" יתחלק בין יותר אנשים.

מוצרי זכות

מוצרים שמסיבות ערכיות חושבים שלכל אזרח זכות לצרוך כמות מזערית מהם. הממשלה מייצרת אותם, גובה מיסים וכך מפצה את מייצרי מוצרים אלו.

סיבך המודל מס. 2:

- תושב באי מגדל 10 ק"ג בשבוע. 1 ק"ג מוקצים למיסים (לביטחון, מוצרי זכות וכו'...) ← נשארו לו 9 ק"ג.
7 ק"ג- משתמש לצריכה שוטפת.
2 ק"ג- שמירה במחסן לזמן מחלה ו/או פנסיה- השקעה.

דרכים לשימור ההשקעה/ פנסיה:

1. חלק מהמיסים נשמרים במחסן מרכזי ומשמשים להזנת חולים ומי שפרשו לפנסיה (באחריות ראש המשק). בישראל: הגוף המקביל לראש המשק הוא ביטוח לאומי.
2. משכנעים את הציבור להפקיד חיטה במחסן מרכזי ממנו ייתנו להם חיטה בשנות הפרישה. בתקופות הביניים ירשו לחקלאים אחרים להשתמש בינתיים בחיטה (לדוגמא: לזריעה והגדלת כמות היבול) אך חקלאים אלו יצטרכו להחזיר יותר חיטה (ריבית). בישראל: קוראים לחסכונות אלו: קופת פנסיה, ביטוח מנהלים, קופות גמל וכו'... בישראל: ה"שכנוע" (להשקיע בקופות) בא עם תמריץ (לדוגמא: הנחה במיסים).
- קרנות הפנסיה/ גמל בכל העולם ובפרט בישראל חוו בעיות רבות בשנים האחרונות. בשנים עברו, האוכלוסייה הייתה מורכבת בעיקר מצעירים. צעירים אלו הפקידו 2 ק"ג חיטה בשבוע ולא היו הרבה זקנים שידרשו את הפנסיה ← מכאן שאפשר היה לתת למשקיעים שהגיעו לעת הפנסיה 3 ק"ג בשבוע. נוצר מצב בו, בשלב יותר מאוחר, לא היה ניתן לתת למשקיע אפילו את הסכום אותו השקיע.

סיבוב המודל מס. 3: פיתוח המשק
התברר שבנוסף לחיטה ניתן לייצר גם בגדי לבוש.

יש לקבל מספר החלטות כלכליות:

1. מה לייצר וכמה?
2. איך לייצר? מי יעסוק באיזה ענף?
3. עבור מי לייצר? איך לחלק את המוצרים שיוצרו.

הבעיות הנ"ל הן **בעיות היסוד הכלכליות של כל חברה** והן נובעות מכך שבמשק יש מספר מוגבל של עובדים (במקרה שלנו 100), מספר מוגבל של גורמי ייצור (במקרה שלנו מחרשות) וכמות מוגבלת של מוצרים (1000 ק"ג בשבוע).

ההחלטות נעשות ע"י:

כוחות השוק _____ רשות תכנון
(ביקוש והיצע) (ממשלה)

מדיניותה של כל מדינה נמצאת איפשהו על הסקאלה הנ"ל. רשות תכנון לבד (לדוגמא: מדינה קומוניסטית) לעולם לא הצליחה להחליט את כל ההחלטות לבד כיוון שאף פעם לא יכלה להביא בחשבון את כל הפרמטרים. דוגמא לחוסר יכולת של כוחות השוק להחליט את כל ההחלטות היא המשבר הכלכלי בארה"ב ב-1929.

בשנים האחרונות רוב העולם זז ימינה בסקאלה. בישראל בזק והבנקים יצאו מרשות המדינה ונמצאים בבעלותם של אנשים פרטיים.

כדי שתתבצע עסקה צריך לקרות "Double Coincidence":
אדם א'- רוצה לקבל חיטה בעבור בגדים.
אדם ב'- רוצה לקבל בגדים עבור חיטה.

כדי למנוע את הצורך לחכות למקריות זו או לסחור דרך גורם שלישי או יותר נוצרו אמצעי חליפין. אמצעי החליפין הראשונים היו דברים בעלי ערך רב ונפח קטן לדוגמא: זהב. בעולמנו אפילו כבר לא משתמשים בכסף נייר אלא בכסף אלקטרוני (כרטיס אשראי).